

AGNIESZKA WENCEL

Podatek dochodowy odroczony w systemie rachunkowości

- krytyczna analiza zasad ujawniania
w sprawozdaniu finansowym



WYDAWNICTWO
UNIwersYTETU
ŁÓDZKIEGO

A G N I E S Z K A W E N C E L

**Podatek dochodowy odroczony
w systemie rachunkowości
- krytyczna analiza zasad ujawniania
w sprawozdaniu finansowym**



WYDAWNICTWO
UNIwersytetu
ŁÓDZKIEGO

ŁÓDŹ 2012

RECENZENT

Barbara Gierusz

REDAKTOR WYDAWNICTWA UŁ

Iwona Gos

ŁAMANIE

ESUS – Agnieszka Buszewska

PROJEKT OKŁADKI

Barbara Grzejszczak

© Copyright by Uniwersytet Łódzki – Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego 2012

ISBN (wersja drukowana) 978-83-7525-665-9

ISBN (ebook) 978-83-7969-260-6

Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego

90-131 Łódź, ul. Lindleya 8

www.wydawnictwo.uni.lodz.pl

e-mail: ksiegarnia@uni.lodz.pl

tel (42) 665 58 63, faks (42) 665 58 62

Spis treści

Wstęp	7
Rozdział 1. Rachunkowość a system podatkowy w warunkach globalizacji	11
1.1. Rachunkowość w warunkach globalizacji	11
1.1.1. Definicje, funkcje i użytkownicy systemu rachunkowości	11
1.1.2. Harmonizacja i standaryzacja współczesnej rachunkowości w perspektywie globalizacji.....	15
1.2. Pomiar zdarzeń gospodarczych i prezentacja ich skutków jako kluczowy cel systemu rachunkowości	17
1.2.1. Teorie pomiaru w rachunkowości a informacje prezentowane w sprawozdaniu finansowym.....	17
1.2.2. Koncepcja nowej formuły sprawozdawczej.....	20
1.2.3. Sprawozdanie finansowe a oczekiwania jego użytkowników	23
1.3. System rachunkowości a system podatkowy	29
1.3.1. Istota systemu podatkowego i jego powiązanie z systemem rachunkowości	29
1.3.2. Klasyfikacja podatków i ich miejsce w systemie rachunkowości.....	33
1.3.3. Podatek dochodowy jako szczególna kategoria systemu rachunkowości.....	37
Rozdział 2. Podatek dochodowy bieżący – wspólny element systemu podatkowego i systemu rachunkowości	45
2.1. Podatek dochodowy jako kategoria systemu podatkowego.....	45
2.1.1. Harmonizacja podatku dochodowego	45
2.1.2. Znaczenie podatku dochodowego bieżącego w polskim systemie podatkowym	48
2.1.3. Konstrukcja podatku dochodowego od osób prawnych.....	50
2.2. Podstawowe rozbieżności prawa bilansowego i podatkowego w zakresie bieżącego podatku dochodowego.....	52
2.2.1. Prawo bilansowe a regulacje podatku dochodowego w polskiej gospodarce.....	52
2.2.2. Definicje przychodów i kosztów w prawie podatkowym i bilansowym.....	56
2.2.3. Wynik podatkowy a wynik finansowy	62
2.3. Podatek dochodowy bieżący – zasady ujmowania w systemie rachunkowości	65
2.3.1. Podatek dochodowy bieżący a nadrzędne zasady rachunkowości.....	65
2.3.2. Podatek dochodowy bieżący a księgi rachunkowe	70
2.3.3. Prezentacja i ujawnianie podatku dochodowego bieżącego w sprawozdaniu finansowym.....	73

Rozdział 3. Podatek dochodowy odroczony w teorii i międzynarodowych regulacjach rachunkowości	79
3.1. Istota podatku dochodowego odroczonego.....	79
3.1.1. Rodzaje różnic pomiędzy wynikiem finansowym a wynikiem podatkowym.....	79
3.1.2. Alokacja podatku dochodowego w świetle teorii rachunkowości	82
3.1.3. Systematyka metod alokacji podatku dochodowego	92
3.2. Podatek dochodowy odroczony w Międzynarodowych Standardach Sprawozdawczości Finansowej.....	104
3.2.1. Zakres, podstawowe pojęcia i ogólne zasady ujmowania podatku dochodowego odroczonego.....	104
3.2.2. Zasady pomiaru podatku dochodowego odroczonego.....	113
3.2.3. Zasady prezentacji i ujawniania podatku dochodowego odroczonego.....	115
3.3. Projekt nowych regulacji MSSF w zakresie zasad pomiaru i prezentacji podatku dochodowego odroczonego.....	120
3.3.1. Zmiany definicji pojęć związanych z pomiarem aktywów i zobowiązań z tytułu podatku dochodowego odroczonego	120
3.3.2. Proponowane zasady pomiaru i ujmowania aktywów i zobowiązań z tytułu podatku dochodowego odroczonego	124
3.3.3. Propozycje zmian w obszarze prezentacji i ujawniania informacji o podatku dochodowym odroczoneym.....	128
3.3.4. Ocena proponowanych rozwiązań	139
Rozdział 4. Podatek dochodowy odroczony w praktyce sprawozdawczości finansowej polskich przedsiębiorstw – badanie empiryczne	143
4.1. Ogólna charakterystyka badania	143
4.2. Analiza podstawowych informacji o podatku dochodowym odroczoneym ujawnianych w sprawozdaniach finansowych	145
4.3. Zakres ujawnianych informacji o podatku dochodowym odroczoneym w informacji dodatkowej	148
4.4. Wnioski wynikające z przeprowadzonego badania	160
Rozdział 5. Prezentacja informacji o podatku dochodowym w sprawozdaniu finansowym – propozycja ujawnień dla spółek publicznych	167
5.1. Założenia i struktura wielopoziomowej formuły ujawnień informacji o podatku dochodowym odroczoneym w sprawozdaniu finansowym.....	167
5.1.1. Założenia i ogólna koncepcja formuły ujawnień	167
5.1.2. Informacje o podatku dochodowym w podstawowych elementach sprawozdania finansowego	169
5.1.3. Podatek dochodowy odroczony w informacji dodatkowej	173
5.2. Ujawnienia dotyczące podatku dochodowego odroczonego w informacji dodatkowej.....	175
5.2.1. Ogólna charakterystyka not i uzasadnienie przyjętych rozwiązań	175
5.2.2. Noty pierwszego poziomu ujawnień informacji dodatkowej.....	179
5.2.3. Drugi poziom ujawnień informacji o podatku dochodowym odroczoneym w informacji dodatkowej	194

Zakończenie	203
Bibliografia	207
Załącznik nr 1. Wykaz spółek objętych badaniem w obszarze ujawnień informacji o podatku dochodowym odroczonym	217

Wstęp

„Podatki, to kwoty, które musimy płacić
za przywilej członkostwa w zorganizowanym społeczeństwie”.

Franklin D. Roosevelt

Przełom stulecia XX i XXI to czas kluczowych zmian zachodzących na świecie, określanych mianem globalizacji. Ogromne zapotrzebowanie globalnych korporacji na kapitał wymusiło, począwszy od lat 70. XX w., błyskawiczny rozwój rynków finansowych, w tym rynku obrotu akcjami, umożliwiający nieograniczony przepływ kapitału. Inwestor stał się najważniejszym bohaterem dzisiejszego, globalnego świata biznesu, zaś podstawą podejmowanych przez niego decyzji jest wiarygodna informacja o sytuacji ekonomicznej interesującego go przedsiębiorstwa. Źródłem informacji o kondycji finansowej jednostki oraz jej dokonaniach jest przede wszystkim **wiarygodne i porównywalne** sprawozdanie finansowe. Jest to możliwe głównie dzięki sukcesywnej harmonizacji i standaryzacji zasad rachunkowości. Państwa, które przyjmują w swoich systemach prawnych rozwiązania międzynarodowych regulacji, zdecydowanie obniżają krajowym przedsiębiorstwom bariery w dostępie do globalnych rynków kapitałowych.

Wiarygodność sprawozdań finansowych jest determinowana przez wiele czynników. Do najważniejszych należą jasne i spójne zasady rachunkowości przyjęte przez przedsiębiorstwo, a wyrażone w jego polityce bilansowej rachunkowości¹. Obejmuje ona zarówno zasady klasyfikacji i pomiaru zdarzeń gospodarczych zachodzących w przedsiębiorstwie, jak również zasady prezentacji i ujawniania² informacji w jego sprawozdaniach finansowych.

¹ Polityka rachunkowości to – według Międzynarodowych Standardów Sprawozdawczości Finansowej (MSSF) – zasady rachunkowości; inaczej definiują ją różni autorzy, utożsamiając bądź nie z polityką bilansową. Zagadnienia związane z polityką rachunkowości są szeroko omawiane przez wielu autorów, m.in. w: W. Brzezina, *Nauka, polityka i praktyka rachunkowości*, „Zeszyty Teoretyczne Rady Naukowej SKwP” 1995, t. 32, s. 29–41; K. Sawicki (red.), *Polityka bilansowa i analiza finansowa. Nowoczesne instrumenty zarządzania firmą*, Ekspert – Wydawnictwo i Doradztwo, Wrocław 2002; A. Karmańska, *Wartość ekonomiczna w systemie informacyjnym rachunkowości finansowej*, Difin, Warszawa 2009, s. 35–51.

² W niniejszym opracowaniu przez prezentację rozumie się sposób i miejsce uznania skutków alokacji podatku dochodowego w podstawowych elementach sprawozdania finansowego: bilansie,

Jedną z kategorii ekonomicznych ujawnianych w sprawozdaniu finansowym jest podatek dochodowy od osób prawnych³. Zapewnienie porównywalności w tym obszarze jest niezwykle trudne, gdyż każde państwo posiada własny, unikalny system prawa podatku dochodowego, który w odmienny sposób reguluje zasady ustalania dochodu i podatku dochodowego należnego⁴. Aby zasady rachunkowości zostały w pełni zastosowane, a więc również w obszarze podatku dochodowego, wprowadzono kategorię podatku dochodowego odroczonego. Podatek dochodowy odroczoney umożliwia jednocześnie rzetelny pomiar wyniku finansowego oraz ustalenie prawidłowej wartości pozycji bilansowych (aktywów i zobowiązań z tytułu podatku dochodowego), eliminując w ten sposób wpływ, odmienny od zasad rachunkowości, wytycznych prawa podatkowego na sprawozdanie finansowe.

Przeprowadzona przez autorkę analiza literatury wskazuje na lukę badawczą w obszarze problematyki ujawnień informacji o podatku dochodowym odroczoney, pomimo że od dawna dyskutuje się o zasadach ujawniania informacji w sprawozdaniu finansowym. Do najbardziej uznanych i cenionych opracowań na ten temat należą m.in.: *The Trueblood Report* opracowany przez AICPA w latach 1971–1973⁵, *The Corporate Report* opublikowany w 1975 r. przez ASSC⁶, *Making Corporate Reports Valuable* autorstwa P. McMonnies, wydany przez ICAS⁷ w 1988 r., oraz *Solomons Report* z 1989 r., opracowany na zlecenie IASC⁸. Dyskusja, której początki sięgają lat 70. XX w., toczy się obecnie w kontekście ewolucji ogólnego modelu sprawozdawczości finansowej, o czym najdobitniej świadczą zmiany zachodzące w międzynarodowych regulacjach rachunkowości⁹. Wciąż także podejmowana jest dyskusja na temat zasad

rachunku wyników, sprawozdaniu ze zmian w kapitale własnym i sprawozdaniu z przepływów środków pieniężnych. Ujawnianie to zakres i szczegółowość informacji przedstawionych w informacji dodatkowej sprawozdania finansowego.

³ W tym opracowaniu podatek dochodowy od osób prawnych będzie określany zamiennie jako „podatek dochodowy” lub „podatek CIT” (*Corporate Income Tax*).

⁴ W praktyce rachunkowości sformułowanie „podatek dochodowy należny” stosowane jest zamiennie z określeniem „podatek dochodowy bieżący”. Autorka posługuje się jedną i drugą nazwą.

⁵ Szerzej zawartość raportu omawia m.in. A. R. Belkaoui w *Accounting Theory*, 5th ed., Thomson, London 2004, rozdział VI.

⁶ Accounting Standard Steering Committee (Komitet Sterujący Standardów Rachunkowości) został ustanowiony przez ICAEW w styczniu 1970 r. w celu opracowania ostatecznych standardów rachunkowości; podaję za: <http://www.icaew.com>, odczyt z 10 luty 2010 r.

⁷ Institute of Chartered Accountants of Scotland (Instytut Biegłych Księgowych Szkocji) jest pierwszą na świecie organizacją, która w 1854 r. rozpoczęła nadawać tytuł biegłego księgowego.

⁸ Por. Y. Shahwan, *Qualitative Characteristics of Financial Reporting: A Historical Perspective*, „Journal of Applied Accounting Research” 2008, vol. 9, s. 192–202.

⁹ W ramach harmonizacji i standaryzacji rachunkowości trwają obecnie wspólne prace IASB i FASB nad wypracowaniem nowej formuły sprawozdawczej, która będzie obowiązywać przedsiębiorstwa funkcjonujące na globalnym rynku kapitałowym.

raportowania informacji o sytuacji finansowej przedsiębiorstw w powiązaniu z nowymi miernikami dokonań jednostek gospodarczych¹⁰. Przedstawiciele polskiego środowiska rachunkowości od dawna uczestniczą w debacie na temat kształtu i zawartości sprawozdań finansowych¹¹. Wszystkie opracowania dotyczą sprawozdań finansowych jako całości, traktując zagadnienie ujawnień w sposób kompleksowy.

Tematyka podatku dochodowego odroczonego poruszana była w literaturze światowej, głównie anglojęzycznej¹², począwszy od połowy XX w. Wraz z ewolucją modelu alokacji podatku dochodowego publikowane były opracowania przedstawiające istotę podatku dochodowego odroczonego oraz metody alokacji skutków podatkowych. Pierwsze znaczące opracowanie wydał w 1944 r. Amerykański Instytut Certyfikowanych Biegłych Księgowych (American Institute of Certified Public Accountants – AICPA)¹³. Wraz z rozwojem gospodarczym świata i przemianami dokonywanymi w regulacjach i systemach rachunkowości były publikowane kolejne prace traktujące o istocie podatku dochodowego odroczonego i jego miejscu w teorii rachunkowości¹⁴.

W polskiej literaturze przedmiotu tematyka podatku dochodowego odroczonego doczekała się także wielu opracowań, głównie w postaci podręczników, publikacji zbiorowych i artykułów w czasopismach naukowych. Podatek dochodowy odroczoney stał się także tematem monografii naukowych, wśród których najważniejszymi są następujące prace: E. Walińska, *Wartość bilansowa przedsiębiorstwa a alokacja podatku dochodowego* (2004), B. Gierusz, *Modele alokacji podatku dochodowego w teorii i praktyce rachunkowości* (2005) oraz W. Gabrusewicz i M. Kamieniecka, *MSR 12 Podatek dochodowy* (2007). Autorzy wymienionych publikacji skupili się przede wszystkim na dogłębnej analizie istoty alokacji podatku dochodowego i zasad jego pomiaru z perspektywy teorii i praktyki rachunkowości.

¹⁰ Do najbardziej cenionych opracowań należą m.in. *The CICA Total Value Creation (TVC)TM* oraz *Accounting for the Future (AFTF)*.

¹¹ Por. m.in. A. Jarugowa, E. Walińska, *Roczne sprawozdanie finansowe*, ODDK, Gdańsk, 1997; M. Andrzejewski, *Rachunkowość a ujawnianie informacji przez spółki giełdowe*, PWN, Warszawa 2002; M. Marcinkowska, *Roczny raport z działań i wyników przedsiębiorstwa*, Oficyna Ekonomiczna, Warszawa, 2004; J. Samelak, *Determinanty sprawozdawczości finansowej przedsiębiorstw oraz kierunki jej dalszego rozwoju*, Wydawnictwo AE, Poznań 2004.

¹² Ponieważ kraje należące do tej strefy językowej to kraje anglosaskie, w których prawo podatku dochodowego i rachunkowość były od samego początku autonomiczne względem siebie, to też właśnie tam potrzeba alokowania skutków podatkowych pojawiła się najwcześniej.

¹³ „Accounting Research Bulletin” 1953, vol. 43 (10), section B.

¹⁴ T. H. Beechy, *Accounting for Corporate Income Taxes: Conceptual Considerations and Empirical Analysis*, CICA, Toronto 1983; H. A. Black, *Interperiod Allocation of Corporate Income Tax*, AICPA, New York 1966; R. J. Chambers, *Tax Allocation and Financial Reporting*, „Abacus” 1968, vol. 4 (2); A. Barton, *Company Income Tax and Interperiod Allocation*, „Abacus” 1970, vol. 6 (1).

W literaturze anglosaskiej opracowania dotyczące zasad raportowania informacji o podatku dochodowym pojawiły się stosunkowo niedawno, wraz z nasilającą się potrzebą wprowadzenia kompleksowych zmian w strukturze publikowanych raportów finansowych. Na niedoskonałość ujawniania informacji o podatku dochodowym zwrócili uwagę w 2007 r. m.in.: R. Murphy i J. Whiting w publikacji *Corporate Reporting of Tax*¹⁵ oraz B. Norton i M. Seewald w artykule *Income Taxes: The Missing Link in Corporate Performance Management*¹⁶.

W polskiej literaturze przedmiotu zagadnienie sposobu i zakresu raportowania informacji o podatku dochodowym odroczonym nie doczekało się jak dotychczas kompleksowego opracowania¹⁷. Taka sytuacja oraz fakt, iż autorzy zagraniczni stosunkowo niedawno zaczęli dostrzegać potrzebę uzupełnienia regulacji w tym obszarze, skłoniło autorkę do podjęcia w opracowaniu właśnie tej tematyki.

Celem podstawowym niniejszej publikacji jest zatem ocena jakości ujawnień o podatku dochodowym odroczonym przez spółki notowane na Giełdzie Papierów Wartościowych w Warszawie oraz opracowanie nowych zasad ujawnień o tej pozycji sprawozdawczej. Chociaż propozycje w tym zakresie skierowane są przede wszystkim do spółek publicznych, mogą być one stosowane również przez inne podmioty.

¹⁵ R. Murphy, J. Whiting, *Corporate Reporting of Tax*, „Taxadviser”, July 2007, s. 26–27.

¹⁶ B. Norton, M. Seewald, *Income Taxes: The Missing Link in Corporate Performance Management*, „Business Performance Management”, February 2007, s. 10–14. W artykule skupiono się na luce informacyjnej dotyczącej raportowania ryzyka podatkowego, które w opinii autorów jest najważniejsze spośród wszystkich czynników ryzyka prowadzenia działalności gospodarczej.

¹⁷ Potrzebę zmian w zakresie ujawniania informacji o podatku dochodowym odroczonym sygnalizuje M. Kamieniecka w opracowaniu *Aktywa z tytułu odroczonego podatku dochodowego w warunkach globalnego kryzysu gospodarczego*, „Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości” 2009, t. 49 (105), s. 87–99.

Rozdział 1

Rachunkowość a system podatkowy w warunkach globalizacji

1.1. Rachunkowość w warunkach globalizacji

1.1.1. Definicje, funkcje i użytkownicy systemu rachunkowości

Rachunkowość to jedyny system informacyjny, który umożliwia ocenę dokonań przedsiębiorstwa przez zainteresowanych użytkowników – zarówno zewnętrznych, jak i wewnętrznych. Jej definicje i zadania ewoluowały na przestrzeni wieków, dostosowując się do otoczenia gospodarczego, w którym funkcjonowała. Pierwsze definicje rachunkowości eksponowały jej funkcję ewidencyjną podkreślając, że jest ona „sztuką rejestrowania, klasyfikowania i przedstawiania w zwartej formie, w kategoriach pieniężnych, transakcji i zdarzeń o charakterze przynajmniej częściowo finansowym, oraz interpretacji uzyskanych w ten sposób wyników”¹. Wraz z rozwojem gospodarczym świata definicje rachunkowości zaczęły podkreślać dodatkowo pomiar i dostarczanie informacji o jego efektach ekonomicznych działalności jako głównych celach rachunkowości².

Współcześnie rachunkowość widziana jest kompleksowo, jako system informacyjny służący jego użytkownikom. E. Burzym, jako jedna z pierwszych, podkreślała aspekt perspektywny systemu informacyjnego rachunkowości twierdząc, że rachunkowość stanowi „uniwersalny, elastyczny, podmiotowy, zdeterminowany metodą bilansową – a zorientowany na potrzeby racjonalnego zarządzania i rozrachunku odpowiedzialności – **system**

¹ American Institute of Accountants, *Review and Reasume*, „Accounting Terminology Bulletin” 1953, vol. 1, par. 9, cytuję za: E. A. Hendriksen, M. F. van Breda, *Teoria rachunkowości*, PWN, Warszawa 2002, s. 35; S. Skrzywan, *Teoretyczne podstawy rachunkowości*, PWE, Warszawa 1968, s. 5.

² American Accounting Association, *A Statement of Basic Accounting Theory*, AAA, Evanson 1966, s. 1; S. Skrzywan, Z. Fedak, *Rachunkowość przedsiębiorstwa przemysłowego*, PWE, Warszawa 1984, s. 14–15.

informacyjno-kontrolny, którego przedmiotem jest skierowana **retrospektywnie i prospektywnie** identyfikacja, pomiar, analiza zjawisk gospodarczych i komunikowanie o tych zjawiskach oraz występujących między nimi relacjach w zakresie całokształtu wartościowo wymiernej działalności gospodarczej podmiotu”³.

W literaturze przedmiotu⁴ zwraca się uwagę przede wszystkim na dwa cele systemu rachunkowości twierdząc, że rachunkowość jest **systemem pomiaru i prezentacji** zdarzeń i transakcji zachodzących w działalności gospodarczej.

Niezależnie od autora definicji rachunkowości oraz czasu, w którym były formułowane, można określić ich bezsporne, wspólne elementy:

- rachunkowość stanowi **system informacyjny** w strukturze przedsiębiorstwa;
- rachunkowość dokonuje klasyfikacji i **pomiaru** zdarzeń;
- rachunkowość **prezentuje informacje** o efektach gospodarowania przedsiębiorstwem po to, by użytkownikom informacji umożliwić **podejmowanie racjonalnych decyzji** ekonomicznych;
- istnieją grupy wewnętrznych i zewnętrznych **odbiorców informacji** płynących z systemu rachunkowości.

Obecnie system informacyjny rachunkowości służy szerokiemu gronu użytkowników wewnętrznych i zewnętrznych, których potrzeby informacyjne (poznawcze) są bardzo zróżnicowane⁵. Odbiorcą wewnętrznym systemu rachunkowości jest przede wszystkim kierownictwo jednostki, które wymaga bardzo szczegółowej i bieżącej informacji, w zasadzie o wszystkich aspektach działalności przedsiębiorstwa. Źródłem informacji dla kierownictwa jednostki są głównie wewnętrzne raporty skonstruowane na potrzeby konkretnych zagadnień oraz problemów decyzyjnych, bazujące przede wszystkim na analizie kosztów i korzyści.

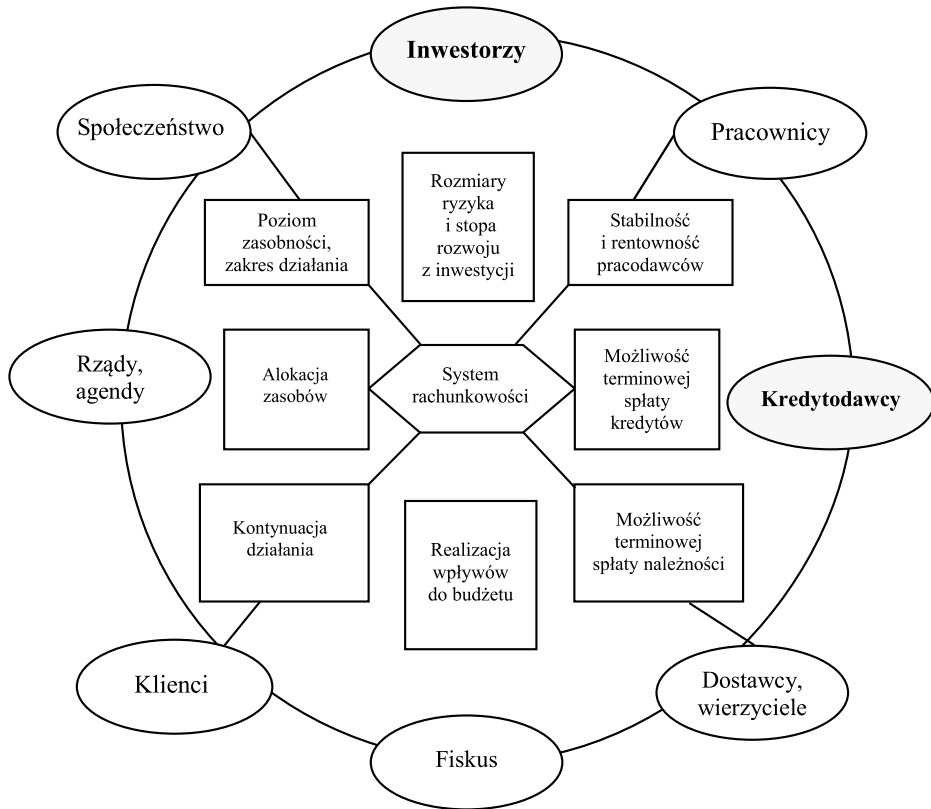
Zewnętrzni użytkownicy systemu informacyjnego stanowią bardzo różnorodną grupę o szerokim wachlarzu potrzeb informacyjnych (por. rysunek 1.1).

Każda z wyodrębnionych grup użytkowników zewnętrznych jest zainteresowana różnymi aspektami dokonań przedsiębiorstwa. Stąd ich ogólna nazwa – interesariusze. Na pierwszym miejscu rozważa się tradycyjnie inwestora

³ E. Burzym, *Przesłanki i perspektywy standaryzacji i międzynarodowej harmonizacji rachunkowości*, „Zeszyty Teoretyczne Rady Naukowej SKwP” 1993, t. 23, s. 7.

⁴ A. Karmańska, *Wartość ekonomiczna w systemie informacyjnym rachunkowości finansowej*, Difin, Warszawa 2009, s. 29.

⁵ Zob. szerzej K. Sawicki, *Dylematy oceny przydatności i wiarygodności informacji w sprawozdaniach finansowych przedsiębiorstw*, [w:] *Problemy współczesnej rachunkowości*, SGH, Warszawa 2009, s. 450.



Rys. 1.1. Potrzeby informacyjne zewnętrznej grupy użytkowników systemu informacyjnego rachunkowości

Źródło: E. M. Śniezek, *Sprawozdawczość przepływów pieniężnych – krytyczna ocena i propozycja modelu*, Wydawnictwo UŁ, Łódź 2008, s. 63

i kredytodawcę – jako „dostarczycieli” kapitału. Ale obok nich istnieją inni zainteresowani: pracownicy, kontrahenci, rząd, społeczeństwo i budżet państwa. Wszystkie zewnętrzne grupy, dla których informacja o sytuacji ekonomicznej jednostki jest potrzebna, dysponują jednym, oficjalnym źródłem informacji – sprawozdaniem finansowym (lub raportem finansowym w przypadku spółek publicznych). Szczególnym użytkownikiem zewnętrznym informacji jest fiskus, który obok sprawozdań finansowych uzyskuje sporządzone według opracowanych przez niego zasad raporty podatkowe, noszące miano deklaracji podatkowych.

Podział na zewnętrznych i wewnętrznych użytkowników systemu rachunkowości doprowadził do wyodrębnienia jej dwóch podsystemów: rachunkowości